

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин і права

Кафедра права

Затверджую

Декан факультету

міжнародних відносин і права

Юрій МУДРИК

« 02 » вересня 2024 року

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна Філософія права
Освітньо-професійна програма Право
Рівень вищої освіти перший (магістерський)

Таблиця 1 – Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Пунда Олександр Олегович
Профайл викладача	https://msn.khmnmu.edu.ua/user/profile.php?id=32033
E-mail викладача(ів)	oleksandrpunda@gmail.com
Контактний телефон	097-457-64-10
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khmnmu.edu.ua/enrol/index.php?id=6323
Навчальний рік	2023-2024
Консультації	Очні: четвер з 14-00 до 15-00 ауд. 4-429 Онлайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Таблиця 2- Загальна характеристика дисципліни

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни	Кількість годин						Курсовий проєкт	Курсова робота	Форма семестрового контролю		
				Аудиторні заняття								Самостійна робота, у т.ч. ІРС	Залік	Іспит
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття	Самостійна робота, у т.ч. ІРС					
Д	1	1	5	60	30			30	90			+		

Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна «Філософія права» є однією із основних загальних дисциплін для вивчення загальних правових понять, які використовуються при формуванні професійних якостей правників. Філософія права як навчальна дисципліна має забезпечити дидактичні завдання: передачу здобувачу, слухачу певної суми знань, вироблення навичок і вмінь працювати із правовою інформацією, адекватно оцінювати правові факти і явища, робити правильний прогноз їх розвитку та впливу на соціальну дійсність та навпаки – оцінювати і визначати вплив соціальної дійсності на правове регулювання, правотворчість, правозастосовчу діяльність тощо. В процесі викладання права має бути вирішено низку гносеологічних завдань. Здобувач повинні зрозуміти суть та ідею права, його роль, у формуванні свободи та світогляду особи, доктрини, парадигми та істини в праві, світогляді, методологічні та теоретичні основи правотворчої, правозастосовчої та правоохоронної діяльності.

Вихідна дисципліна

Відповідно до *Стандарту вищої освіти* із спеціальності 081 Право та освітньої програми дисципліна має забезпечити:

- **компетентності.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні. Здатність утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.

- **програми результати навчання.** Здатність оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних

цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

Пререквізити – Історія держави і права України, Юридична деонтологія, Теорія права, Правничі дослідження та аналіз.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни «Філософія права» формування умінь, компетентностей правознавців у сфері становлення і розвитку філософії права як науки та розширення їх орієнтаційних можливостей в сучасній правовій реальності; оволодіння умінь поєднання філософського та правового підходів щодо розуміння актуальних проблем правової сучасності.

Предмет дисципліни. Правова характеристика комерційних відносин, базове комерційне законодавство для практичних навичок застосування правових норм у здійсненні комерційної діяльності суб'єктами господарювання.

Завдання дисципліни. Завданням дисципліни є оволодіння здобувачами основними теоретико-правовими ідеями і поглядами, що склалися у сучасній теорії та філософії права; оволодіння основними теоретико-філософсько-правовими поняттями і категоріями, що відіграють основоположну роль у системі юридичних знань.

Очікувані результати навчання.

Здобувач, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: вміти використовувати філософсько-правовий аналіз у практичній діяльності, орієнтуватись у філософсько-світоглядних, онтологічних, антропологічних, аксіологічних тощо підставах походження, сутності й цивілізаційного призначення права, на основі філософсько-правових знань прогнозувати розвиток суспільно-політичних змін, правосвідомості та правового життя в Україні й світі; набути здатність і готовність розв'язувати комплексні завдання і проблеми у галузі правоохоронної діяльності, охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку під час практичної роботи, або в процесі навчання, що передбачають застосування теорій та методів правозастосовної діяльності, системного аналізу та планування операцій, прогнозування, оптимізації та прийняття рішень і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог; застосувати принципи і настанови філософії права до аналізу та розв'язання конкретних юридичних проблем.

Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

Таблиця 3 – Тематичний і календарний план дисципліни

№ тижня	Тема лекції*	Тема семінарського заняття*	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
1	Філософія права: предмет, структура, функції	Філософія права: предмет, структура, функції	Опрацювання лекційного матеріалу та завдання для самостійної роботи «Філософія права: предмет, структура, функції», підготовка до семінарського заняття за темою №1.	4	1. С. 7-39; 2. С. 10-21; 3. С. 7-20;
2	Становлення філософії права як науки. Генеза української філософсько-правової думки	Становлення філософії права як науки. Генеза української філософсько-правової думки	Опрацювання лекційного матеріалу та завдання для самостійної роботи «Становлення філософії права як науки. Генеза української філософсько-правової думки», підготовка до семінарського заняття за темою №2	6	1. С.40-129; 2. С.22-51; 7. С. 513–551.
3	Онтологія права. Правова реальність та форми її буття	Онтологія права. Правова реальність та форми її буття	Опрацювання лекційного матеріалу та завдання для самостійної роботи «Онтологія права. Правова реальність та форми її буття», підготовка до семінарського заняття за темою №3	4	1. С.130-142; 2. С.52-63; 3. С.31-37.
4	Правова антропологія: гуманістична природа права	Правова антропологія: гуманістична природа права	Опрацювання лекційного матеріалу та завдання для самостійної роботи «Правова антропологія: гуманістична природа права» підготовка до семінарського заняття за темою №4	4	1. С.143-159; 2. С. 80-94; 3. С.46-125.

5	Аксіологія права. Право як цінність, найвищі цінності права	Аксіологія права. Право як цінність, найвищі цінності права	Опрацювання лекційного матеріалу та завдання для самостійної роботи «Аксіологія права. Право як цінність, найвищі цінності права», підготовка до семінарського заняття за темою №5	4	1. С.160-173; 2. С.95-107; 3. С.66-82; 11.
6	Філософія злочину і покарання	Філософія злочину і покарання	Опрацювання лекційного матеріалу та завдання для самостійної роботи «Філософія злочину і покарання», підготовка до семінарського заняття за темою №6. Підготовка до контрольної роботи.	4	1. С.174-187; 4. 15. С. 52–59.
7	Правова свідомість та правова культура	Правова свідомість та правова культура	Опрацювання лекційного матеріалу та завдання для самостійної роботи «Правова свідомість та правова культура», підготовка до семінарського заняття за темою №7	4	1. С. С.174-187; 2. С.108-123; 11.
			Всього за 2-й семестр	82	

Примітка: *Лекції і семінарські заняття проводяться щотижня по дві години

Політика дисципліни

Освітній процес університету передбачає постійне відвідування студентами лекційних та семінарських занять. При підготовці до семінару студенту необхідно уважно ознайомитися з питаннями, які винесено на заняття. Після цього приступити до вивчення навчальної літератури, нормативного матеріалу. Підготовка до заняття повинно здійснюватись шляху пошуку відповідей на винесені на семінар питання. Вивчення навчальних питань доцільно супроводжувати необхідними помітками у конспектах. Завершальний етап підготовки до семінару полягає в складанні планів виступу з кожного питання семінару. Тобто підготовка до заняття: потребує опрацювання конспекту лекцій та повторення питання плану семінарського заняття; ознайомлення з рекомендованою основною і додатковою літературою; виконання завдання, опрацювання тестів, що винесених на самостійну підготовку; при наявності труднощів студент може сформулювати питання до викладача для отримання роз'яснення того чи іншого положення теми.

Критерії оцінювання результатів навчання.

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за **чотирибальною** шкалою відповідно до Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих **позитивно** з урахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти змінюються залежно від структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт.

Поточний контроль здійснюється під час лекційних та семінарських занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком навчального процесу. Оцінка, яка виставляється за семінарське заняття, складається з таких елементів: усне опитування студентів, знання теоретичного матеріалу з теми; вільне володіння студентом спеціальною термінологією і уміння професійно обґрунтувати прийняті рішення. При цьому використовуються методи поточного контролю: усне опитування; тестовий контроль теоретичного матеріалу з теми; презентація індивідуальних завдань.

При виведенні підсумкової семестрової оцінки враховуються результати як поточного контролю, так і підсумкового контрольного заходу, який проводиться тестуванням з усього матеріалу дисципліни. Студент, який набрав позитивний середньозважений бал за поточну роботу і не здав підсумковий контрольний захід (залік), вважається нестигаючим. Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється тестуванням.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів у другому семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота			Самостійна, індивідуальна робота	Семестровий контроль, залік
Семінарські заняття	Контрольна робота	Тестовий контроль		Підсумковий контрольний захід (0,2)
УО (мінімальна кількість оцінок усього опитування – 6)	КР (тема № 6)	Т К (тема №17)		
ВК: 0,4	0,1	0,1	0,2	

Примітка: ТК – тестовий контроль; УО- усне опитування, КР- контрольна робота; ВК – ваговий коефіцієнт.

Оцінювання тестових завдань

Тестове завдання для кожного студента складається з десяти тестів, кожен з яких оцінюється чотирма балами. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 20.

Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою.

Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, представлена у нижченаведеній таблиці.

Сума балів за тестове завдання	1 - 10	11-20	21-30	31-40
Оцінка	2	3	4	5

Якщо відповідь на тестове завдання має 2-3 правильних значення, а студент зміг вказати частину з них, то сума балів у цьому випадку буде пропорційна кількості правильних відповідей. Наприклад, у тесті є три правильних відповіді, а студент вказав лише дві з них, тоді він отримує за тестове завдання два бали з трьох.

На тестування відводиться 15 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. При цьому усі графі для відповідей повинні бути заповнені цифрами, що відповідають правильним, на погляд студента, відповідям. Через 15 хвилин студенти здають викладачу завдання з талонами відповідей. Викладач на наступному занятті оголошує результати тестування.

Якщо студент отримав негативну оцінку, то він повинен перездати її у встановленому порядку, але обов'язково до терміну наступного контролю. У випадку, коли студент не виконав індивідуальний план з дисципліни у заплановані терміни без поважних причин, то під час відпрацювання заборгованості при позитивній відповіді йому виставляється мінімальна оцінка „задовільно”.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Вітчизняна оцінка, критерії
A	4,75–5,00	5 Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок
B	4,25–4,74	4 Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4 Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3 Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3 Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2 Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2 Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Питання для підсумкового контролю з дисципліни

1. Генеза предмету філософії права в культурі та цивілізації.
2. Філософія права і політика.
3. Значення філософії права в підготовці майбутніх юристів.
4. Методологічна функція філософії права в системі правової науки.
5. Співвідношення основних методологічних підходів до визначення поняття права.
6. Легізм та юридичне праворозуміння: порівняльна характеристика.
7. Необхідність зміни типу праворозуміння в сучасних українських умовах.
8. Легістський стиль мислення: загальна характеристика.
9. Проблема утвердження правового закону та правової держави як основна ідея лібертарної концепції.
10. Юснатуралізм як традиція в філософсько-правовій думці Західної Європи.
11. Гуго Гроцій: розробка ідей природного права та суспільного договору.
12. Філософські основи права та держави Т.Гоббса. Три закони природного права.
13. Філософсько-правове вчення Дж.Локка.
14. Теорія Монтеск'є – систематизація політико-правових знань.
15. Політико-правове вчення Руссо: теорія суспільного договору.
16. Історична школа права.
17. Кант: людина як суб'єкт моральної та правової свідомості.
18. Категоріальна структура дослідження права в “Філософії права” Г.Гегеля: абстрактне право, вільна воля, договір, власність.
19. Гегель: свобода як субстанція права. Право як дійсність свободи.
20. Гегель про правову державу.

21. Вчення Г.Кельзена про “чисту” теорію права як вершина легізму.
22. Відродження природно-правових ідей в ХХ ст.
23. Принцип плюралізму в сучасних філософських концепціях права.
24. Світоглядні основи світських і теологічних концепцій права.
25. Р. Паунд як представник американської соціологічної юриспруденції.
26. Є.Ерліх про “живе право”.
27. Концепція аномії Р. Мертона.
28. Соціально-правове протиріччя як основний предмет філософсько-правового дослідження.
29. Г.Гегель про антагонізм раба і пана.
30. Ідея агонально-ігрового начала в правосудді в концепції Й.Гейзінга.
31. Державне (позитивне) та надпозитивне право.
32. Звичаєве право, його роль і значимість в умовах побудови громадянського суспільства.
33. Нормативна структура релігійної та правової свідомості.
34. Становлення особистості як суб’єкта права в епоху античності.
35. Сучасні філософські концепції про походження та сутність людини.
36. Персоналістична революція в сучасному світі: загальна характеристика.
37. Образ людини в сучасному праві.
38. Право на життя: філософсько-правовий аналіз.
39. Право як культурна цінність.
40. Сутність аксіологічного підходу до права.
41. Моральні засади права.
42. Робота Л. Фуллера “Мораль права: загальна характеристика”.
43. Концепція Ролза про справедливість як ввищу цінність права.
44. Моральна якість закону як актуальна проблема української сучасності.
45. Особливості міждисциплінарної кореляції визначень категорій “злочин” та “покарання”.
46. Історичний розвиток змісту категорій “злочин” та “покарання”.
47. Проблема визначення абсолютних якісних ознак злочину.
48. Проблема смертної кари як найвищої міри покарання через призму філософського осмислення недоторканості людського життя.
49. Філософське осмислення відплати.

Рекомендована література

Основна

1. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2017. 208 с.
2. Філософія права: Комплексні навчально-методичні матеріали / уклад. Н. І. Гончарова. Одеса : ОДУВС, 2018. 152 с. URL.: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Filosofiya-prava.pdf
3. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. –Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL.: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/%....pdf>
4. Торяник В.М., Макушев П.В. Філософія права (в схемах та визначеннях) : навчально-методичний посібник. Дніпро, 2019. 152 с.
5. Рабінович П.М. Громадянське суспільство і правова держава (загально–теоретичні міркування). *Українське право*. 1996. № 3. С. 30-34.

6. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості : дослідження категорії громадянське суспільство. Київ. 2000. 318 с.
7. Колодій А. Проблеми і перспективи розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні. Розвиток демократії в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 29 вересня–1 жовтня, 2000 р.) К. Центр освітніх ініціатив, 2001. С. 513–551.
8. Карась А.Ф. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і неklasичних інтерпретаціях : Монографія. Київ ; Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 520 с.
9. Драч М.І. Становлення громадянського суспільства на пострадянському соціокультурному просторі (український вимір) : дис. ...канд.філос.наук : 09.00.03 / Драч Мар'яна Іванівна. К. 2006. 183 с.
10. Костомаров М. І. «Закон Божий». Книга буття українського народу. К. : Либідь, 1991. 39 с.
11. Пунда О.О. Право на свободу: монографія. Хмельницький: ТОВ «Еврика», 2006. 248 с.
12. Пунда О. О. Адміністративно-правова охорона особистих немайнових прав : монографія. Ірпінь-Хмельницький, ФОП «Стрихар А.М.», 2017. 542 с.

Додаткова література:

11. Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І. Філософія права: Підручник для юрид.спецтей вищих навч.закладів. - К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. 472 с.
12. Марченко О. В. Філософія права: навч. пос. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ, 2015. 304 с.
13. Трофанчук Г. І. Історія держави та права України: навч. пос. К.: Юрінком Інтер, 2017. 568 с.
14. Філософія прав людини / За редакції Ш. Г'осепата та Г. Ломанна; Пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. К.: Ніка-Центр, 2008. 320 с.
15. Мельничук , Н. (2022). Аналіз понять «злочин» та «покарання» у трактуванні філософів Античності. *Академічні візії*, (6-7), С. 52–59. вилучено із <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/51>

Гарант ОПП Право

Зав. кафедри права

_____

Микола ВАВРИНЧУК